

DE WAARDE VAN PROFESSIONELE FOTOGRAFIE

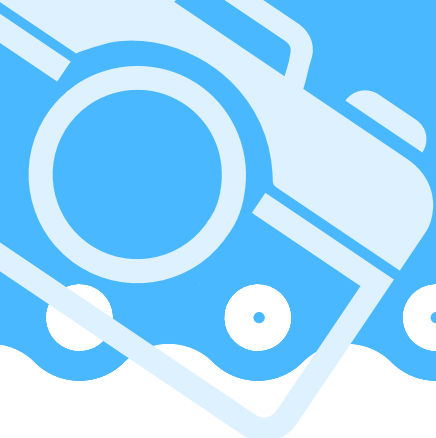
OP BASIS VAN 12 GESPREKKEN

Uitgevoerd door
Femke Rotteveel | FOTODOK
Olga Victorie | FOTODOK
Anne Bloemendaal | Flowerdales

In samenwerking met
fairPACCT Ketentafel Fotografie

April 2024

VOORWOORD

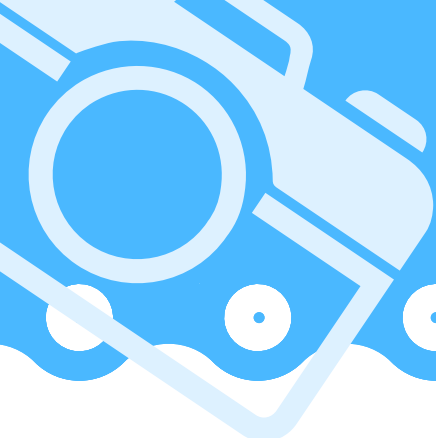
Met dank aan Platform ACCT, in het bijzonder de fairPACCT Ketentafel Fotografie, hebben wij in een periode van 3 maanden 12 verschillende mensen gesproken over de waarde van de fotografie. Dit waren stuk voor stuk fantastische gesprekken, openhartig, inspirerend en vaak ook confronterend. Wij danken alle mensen die zo vrij en openhartig hun gedachten kennis en ervaring hebben gedeeld:

- **Dirk Jan Visser**, fotograaf, documentairemaker en docent KABK
- **Morad Bouchakour**, fotograaf, curator, coach persoonlijke creatieve ontwikkeling
- **Nicole Robbers**, beeldredacteur, oa NRC
- **Hanneke Mantel**, hoofd tentoonstellingen en collectie FENIX
- **Mark Engelen**, fotograaf
- **Edwin Kelhout**, manager corporate communicatie & strategie, Gemeente Utrecht
- **Joost de Wert**, senior adviseur Dienst Publiek en Communicatie, Ministerie van AZ
- **Ebru Aydin**, fotograaf
- **Hélène Wiesenhaan**, fotograaf
- **Corine Molenaar**, senior kunstadviseur Rijksoverheid
- **Karen Veldkamp**, beeldredacteur Amnesty International
- **Dries Verhoeven**, beeldend kunstenaar

Daarnaast danken we Marc Prüst voor de eerste lezing. We zijn wijzer geworden, en gaan verder aan de slag!

Femke Rotteveel, Olga Victorie & Anne Bloemendaal
Productie december 2023, Presentatie april 2024

INLEIDING

Dit onderzoek heeft als doelstelling de waarde van de professionele fotografie te onderzoeken om met deze uitkomsten het zelfvertrouwen van de fotograaf te vergroten en om in de toekomst de Nederlandse fotografie meer te gaan vieren. Het komt voort uit de centrale vraag bij de fairPACCT Ketentafel Fotografie / Platform ACCT om de positie op de arbeidsmarkt van de fotografen te verbeteren. Naast de publicatie over de toepassing van het auteursrecht en de publicatie over tarieven heeft deze Ketentafel ook een onderzoek naar de waarde van de fotografie opgeleverd. Want als je weet dat je werk ertoe doet, is het ook logischer er een realistisch honorarium voor te vragen.

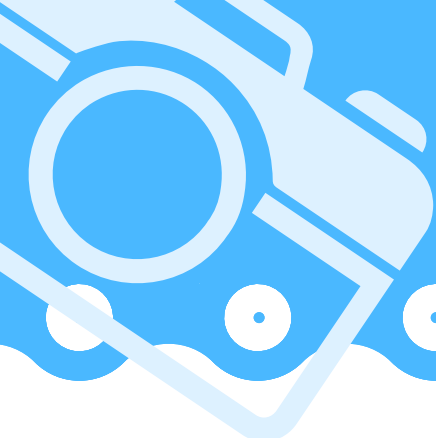
Dit rapport vat een reeks gesprekken samen en besluit met een aantal aanbevelingen om de arbeidsmarktpositie van de Nederlandse fotografen de komende twee jaar te verbeteren. Deze aanbevelingen vatten we samen in een programma van twee jaar, waarna deze verbetering hopelijk meetbaar zal zijn.

We zijn er ons van bewust dat niet alle aanbevelingen en plannen binnen de reikwijdte van de Ketentafel vallen. De aanbevelingen zijn daardoor niet minder waardevol en zullen in een later stadium bij andere organisaties of in andere combinaties moeten worden ondergebracht.

De belangrijkste conclusie uit de reeks van gesprekken is dat de waarde van fotografie groot wordt geacht maar dat het praten over fotografie en het benoemen van die onderliggende waarden van de fotografie zowel voor de fotograaf, als de kijker en gebruiker vaak als moeilijk wordt ervaren.

En nu verder! In de hoop dat de fotografie met meer zelfvertrouwen, kansen en mogelijkheden zich verder kan ontwikkelen en we de fotografie in Nederland meer kunnen gaan waarderen.

WAT IS HET WAARD?

Wat is de waarde van fotografie? Wat bepaalt de waarde, wanneer is fotografie waardevol, en voor wie?

Met die vraag, zonder het over geld en bedragen te hebben, hebben we verschillende fotografen gevraagd wat volgens hen de waarde van de fotografie is. Daarnaast hebben we de gebruikers van fotografie gevraagd wat zij waardevol achten van fotografie, wanneer gebruiken zij graag een goede foto en wat bepaalt nu eigenlijk wat een goede foto is. Een *one-size-fits all* antwoord op deze vraag bestaat niet want fotografie kent vele verschijningsvormen en toepassingen. Gelukkig zijn er een groot aantal overeenkomsten!

De respondenten hebben we geselecteerd op basis van hun ervaring, hun beslissingsbevoegdheid en rol binnen de organisatie, positie in het werkveld en specialisme.

De interviews, allemaal opgenomen, duurden elk ongeveer anderhalf uur en bleken zowel voor de interviewer als geïnterviewden een bron van inspiratie om dieper te gaan. We lijken elkaar te weinig de vraag te stellen: Wat is de waarde van fotografie?

Dirk Jan Visser stelt dat de waarde van de fotografie wordt bepaald door het platform, de foto in de krant wordt anders gewaardeerd dan diezelfde foto in een galerie of museum: "Dat is ook als je het over waarde hebt en de fotografie en de toekomst van fotografie en het naar beeld kijken. Een beeld kan een euro zijn en het kan ook € 10.000,- zijn. Het is echt alleen maar in welke context je beelden plaatst. En in een museum of galerie wordt diezelfde foto anders gewaardeerd in een overzichtstentoonstelling of als onderdeel van een solo."

Corine Molenaar zegt: "Ik heb niet het idee dat mensen fotografie heel anders waarderen dan schilderijen. Als mensen weinig van kunst weten, dan noemen ze bijna alles wat 2D is een schilderij. Of dat nou een foto is of een schilderij of een tekening is. Het is gewoon kunst."

Fotografie IS HET VENSTER OP DE WERELD

Alle mensen die we spraken noemden deze waarde: fotografie laat je meer zien van de wereld. Fotografie laat je binnenkijken, fotografie geeft je toegang tot de ruimte waar je zelf nooit zult komen. En door verder te kijken dan je eigen voordeur leer je hoe de wereld eruit ziet. Hoe we met elkaar omgaan, hoe we ons tot elkaar kunnen verhouden. Door deze blik op de wereld (al bepaalt de foto-graaf natuurlijk wat er wordt vastgelegd) worden we beter geïnformeerd, kunnen we anticiperen op de toekomst en reflecteren op het verleden. Deze waarde is niet alleen in het groot van belang maar ook heel klein; we kijken naar onze kinderfoto's, de foto's van onze grootouders en nog kleiner, we versturen een foto van het bord in een restaurant naar onze vrienden via social media.

Ons wereldbeeld, onze ideeën van en over elkaar worden gevormd door fotografie. Het brengt ons nader tot elkaar - maar heeft ook de kracht om ons uit elkaar te drijven. Fotografie is het hoofdingrediënt van beeldvorming en mag daarin serieus worden genomen.

Hélène Wiesenhaan: "Ik vind het heel fijn om iets wat leeft te registreren op deze manier, om bij te dragen, dat er een bepaalde geschiedenis is vastgelegd. Met corona was het absurd wat er gebeurde, in een halve dag was mijn agenda leeg en toen heb ik een persbureau gebeld: kan ik iets, kan ik iets doen? Het enige wat je kunt doen, zeiden ze, is vastleggen wat corona doet en toen heb ik mezelf maar voorgenomen iets te fotograferen wat met corona te maken had. Ik heb iedere dag iets bedacht wat met corona te maken had. Een totaal leeg Amsterdam, lege Wallen, Schiphol. Ik ben naar de bollen velden gegaan, want ik hoorde over de overschotten die daar waren en dat alles werd vernietigd. Het meisje hier in Haarlem, die als een van de eerste mondkapjes ging zitten naaien, dat soort dingen. Ik heb een soort geschiedenisboek gefotografeerd. Ik denk dat dit heel belangrijk is en heel bijzonder."

Morad Bouchakour: "Wat voor mij een drijfveer is, is dat ik een inkijkje kan geven in een wereld waar je als kijker anders misschien geen toegang tot hebt. Ik laat dan zowel racisme, educatie of mensen aan de onderkant van een samenleving zien, alsook een inkijkje bij de rijken van deze aarde. Dat kan heel goed, zoals ik meestal doe, in een portret-opdracht. Ik vind een portret geslaagd als ik iets voel wat ik niet eerder kende van de geportretteerde. Het portret houdt je even bezig en geeft je daarmee een extra inkijkje."

Dirk Jan Visser benoemt met name de meerstemmigheid, het toevoegen van meer stemmen als een van de waarden van de fotografie: "Fotografen kunnen perspectieven toevoegen, zij geven meerstemmigheid. Elke goede maker kiest een bepaald perspectief om bij te dragen aan schoonheid, verhalen vertellen, aan een idee op de wereld, en dat is denk ik ook de waarde die beeldende kunst, fotografie, film, ontwerp brengen. Door te kiezen, door perspectief, creëer je ruimte voor dialoog en perspectief voor de kijker en gesprek over whatever het over moet gaan en dat is de waarde, een belangrijke waarde, die fotografie brengt."

Dirk Jan ziet fotografie ook als een belangrijk middel om meer persoonlijke verhalen te vertellen: "Als je op een gegeven moment iets overkomt, wil je daar als beeldend maker iets mee. Die ervaring wat je is overkomen die neem je mee in het maken van een beeld. Dat kunnen persoonlijke ervaringen, persoonlijke ambities of persoonlijke zorgen zijn. Fotografie kan je inzetten om je eigen trauma te healen, anderzijds het publiek informeren of meenemen in het verhaal dat dit aan de hand is of gebeurd. Dit zie ik veel bij mijn studenten, dat zij fotografie op die manier ook gebruiken. Eerst was het fotografie om de wereld te begrijpen. Nu zie ik dat het vertrekpunt van fotografie ook veel persoonlijke events zijn. Zoals seksueel misbruik, zorgen over het klimaat, discriminatie, racisme, dat zelf ervaren hebben en die ervaring delen. Niet zozeer dat het in de wereld daar om draait, omdat dat het belangrijkste is, maar meer een soort: het is mij overkomen, hoe kan ik hier een stem aan geven? Ik heb een sterk middel in handen en dat is fotografie."

Veel gesprekken gingen over de waarheid van fotografie; wat je op een foto ziet is echt. De relatie tussen lens en werkelijkheid blijft terecht of onterecht een intrinsieke waarde en bepaalt hoe fotografie gelezen wordt.

Nicole Robbers ziet dat binnen haar werk als de belangrijkste waarde van de journalistieke fotografie, en plaatst daar tegelijkertijd een groot aantal kanttekeningen bij. Want de waarheid is op dit moment niet zo duidelijk: “Je hebt nu te maken met heel veel foto's uit Israël en uit de bezette gebieden. Daar zitten hele sterke foto's bij, het is lastig om die context op de juiste manier mee te krijgen. Om ook die bijschriften die bij die foto's horen op waarde te kunnen schatten, waardoor je die foto weer op een zekere waarde schat. Door de hoeveelheid nepnieuws komt die waarde wel degelijk onder vuur te liggen, dat vind ik lastig. Ik denk dat zelfs hele oprechte fotojournalisten, goede fotojournalisten het moeilijk hebben met het feit dat nepnieuws ook verschijnt in de fotografie. Maar het feit dat je nu onderzoeksmethodes hebt om foto's te onderzoeken op hun waarheid zegt eigenlijk al genoeg. Een foto is altijd een interpretatie van de waarheid, maar er zit nu wel een laag overheen. Tussen het maken en het verzenden kan er nogal wat gebeuren. En dan hebben we het niet over lantaarnpalen wegshoppen, dan hebben we het echt over een andere dynamiek. Het gevaar bestaat dat de waarde van de fotojournalistiek in zijn geheel vermindert.”

Geen fantasieclub

De waarheid van fotografie, het feit dat wat je ziet de realiteit is, is niet alleen van belang binnen de journalistiek. De realistische waarde van fotografie is ook van belang binnen de communicatie van de Rijksoverheid.

Joost de Wert stelt dat “de formele waarde van fotografie wordt bepaald door de kracht van de directe relatie met de realiteit. Binnen de huisstijl van de Rijksoverheid heeft fotografie daarom als beeldmiddel de voorkeur boven andere middelen. Een rapport wat je een leuk voorkantje wilt geven, daar moet een lint op, daar komt een tekst op en het beeld mag alleen maar fotografie zijn, dus geen grafisch werk, maar fotografie, realistische fotografie. Dit moet realistische fotografie zijn, want we zijn geen fantasieclub. We hebben het hier over echte

dingen, met echte mensen in echte situaties. Dat is de basis, het vertrekpunt. Als je kijkt naar de communicatie van de overheid, dan is fotografie enorm belangrijk. Omdat het de relatie moet bevestigen tussen de overheid en de burger. Nog verder, het zou de geloofwaardigheid moeten bevestigen. Wij hebben het niet over fantasie-beelden als rijk of als overheid, wij bevestigen met het gebruik van fotografie dat we in die realiteit staan.”

Die relatie tot de tastbare werkelijkheid is ook voor Amnesty International van belang. De organisatie leunt op de relatie van fotografie tot de werkelijkheid. Voor onderzoeken als bewijs, voor reputatie - en dus ook dagelijkse communicatie en fondsenwerving - moet het feitelijk kloppen. **Karen Veldkamp**: “Vasthouden aan de tekst, aan de feiten, je kunt geen geënceneerde dingen doen. Het moet kloppend zijn. Voor een ledenwervingscampagne met als onderwerp de demonstraties in Iran had een reclamebureau een foto gebruikt van demonstraties rond Black Lives Matter. Ik snap dat je die gezichten goed vindt, maar maak het kloppend, want je valt door de mand. Als organisatie baseer je je op de waarheid, je moet daar echt voorzichtig mee zijn.”

Fotografie die waar is, is niet alleen van belang in het vertrouwen in de media maar ook in de waarheid en betrouwbaarheid van de overheid en andere organisaties. Sterker nog, zeker in de journalistiek is fotografie die niet waar is (hetzij door manipulatie of door context als de locatie van de foto) ondermijnend voor het vertrouwen. **Hanneke Mantel** vult aan: “Eerder werd fotografie gezien als ‘echt’ en schilderkunst als subjectief. Door de tijd heen zijn we gaan beseffen dat dit niet zo zwart-wit is. De relatie tussen fotografie en de werkelijkheid is sterk, maar niet één-op-één. Fotografie is subjectief. Maar goed: elke uiting in welk medium dan ook is op een bepaalde manier subjectief. Een schrijvende journalist kiest uit wat hij schrijft, gebruikt bepaalde woorden, en dat geldt ook voor de fotograaf. Als je nieuwsfotograaf bent of documentair fotograaf, dan is wat er op jouw foto's te zien is echt gebeurd, maar aan de foto liggen wel veel bewuste en onderbewuste keuzes ten grondslag. Dat is niet erg, maar het is wel iets waar de kijker zich van bewust moet zijn.”

Fotografie IS ONMIDDELIJK

Fotografie is niet te vermijden. Dat heeft voordelen én nadelen. Want er is heel veel fotografie, er zijn heel veel fotografen en er zijn heel veel verschillende media waar je die fotografie op alle verschillende niveaus kunt laten zien.

Voor **Joost de Wert** is het een van de waarden van fotografie: "Ieder beeld is in staat iets wezenlijks, iets onontkoombars te raken. Het fotografische beeld heeft bovendien een onmiddellijkheid; aan fotografie, fotografische media kun je je niet onttrekken. Je kunt niet denken, ik zie dit niet."

Nicole Robbers benoemt het op een andere manier, zij ziet de kracht niet alleen als bron van informatie en als venster op de wereld maar ook als een krachtig commercieel middel: "Ik denk dat heel veel mensen beseffen dat fotografie bij uitstek het middel is om een boodschap te communiceren. Omdat we in zo'n beeldgedreven cultuur leven waardoor fotografie niet gebruiken, gewoon geen optie is. Anders kun je in een bushokje, als je daar toch zit, ook even een radiofragment afdraaien van: Mevrouw, heeft u al gedacht aan een nieuwe zorgverzekeraar? De rol van de fotografie is niet weg te denken, die kan je eigenlijk bijna niet overschatten, want het wordt overal voor ingezet. Overal. Dit is overigens niet hetzelfde als de waarde van fotografie: van al die fotografie waardoor je omringd wordt, is lang niet alles van een enorme invloed. Er is ook heel veel "fastfood-fotografie". Dat consumeer je en binnen 5 minuten denk je: ik heb weer trek. Maar binnen de commerciële fotografie worden soms dingen gemaakt waarvan je denkt: slim bedacht of goed gedaan, dat is die Stopping Power. Dat je denkt: Waar kijk ik naar?"

Fotografie MAAKT HERKENBAAR

Joost de Wert vertelt dat uit onderzoeken blijkt dat de herkenbaarheid in fotografie, deze persoon ziet er hetzelfde uit als ik, vaker bepaald wordt door de vastgelegde situatie dan door het uiterlijk van de afgebeelde personen. Dit is met name voor overheidscommunicatie met de grote fotografische waarde van belang: “We gaan naar visuele situationele herkenning, dit moet een veel grotere rol gaan spelen in onze fotografie. Dat zie je in de uitwerking van de scènes die ons moeten vertellen dat we de belasting op tijd moeten doen, dat we onze inenting moeten halen, dat we ook aan elkaar moeten denken en eenzaamheid bestrijden. Dat je die veel meer vanuit de situationele herkenning moet opbouwen. Gecombineerd met de waarachtigheid is dit een grote kracht van fotografie.”

Ebru Aydin, fotograaf, ondervindt dat moslima's eenzijdig in beeld gebracht zijn en dat het menselijke herkenning en erkenning in de weg staat: “Ik ben zichtbaar moslim. Fotografie en beeldvorming heeft heel veel invloed op mijn positie in de samenleving. Met fotografie kan ik het beeld van de samenleving vormen ten gunste van de groep waar ik in zit. Ik vind niet dat we goed vertegenwoordigd zijn in de media. [...] Ik had daar heel erg last van en heel veel vrouwen met mij ook. Ik dacht: ik kan het medium ook gebruiken om juist wel een beeld neer te zetten waar andere vrouwen [...] zich in herkennen. Want fotografie spreekt tot de verbeelding van mensen. Ik wilde die negatieve beeldvorming gieten in iets positiefs. Ik kan foto's maken – waarom dat niet gebruiken voor juist positieve beeldvorming?” Daarmee is fotografie een middel om kracht te laten zien, om met een positief beeld een band te scheppen door herkenning en verbinding te maken.

Fotografie IS TOEGANKELIJK

Buiten het feit dat we veel fotografie zien, in de openbare ruimte en in de media, maken we ook zelf enorm veel foto's en zien we veel foto's van ons privéleven op onze telefoons of in fotoboeken.

Hanneke Mantel: "Fotografie is bij uitstek een medium dat gaat over mensen en dat verbonden is met de maatschappij. Fotografie vormt ons en fotografie vormt de maatschappij. Fotografen staan midden in de maatschappij, maken foto's van maatschappelijke onderwerpen, van mensen en andersom maken we zelf ook heel makkelijk foto's. Omdat we zo bekend zijn met het medium is het een toegankelijk en begrijpelijk medium dat vaak minder of soms zelfs geen vertaalslag nodig heeft. Er zullen weinig mensen zijn die zeggen "Fotografie, als dat niet bestond, dan was mijn leven precies hetzelfde", wat je wel kunt horen over bijvoorbeeld schilderkunst."

Hanneke ziet dat ook in een breder kader: "Elk museum wil graag een breder publiek trekken. Als je dat doel wilt bereiken en toegankelijker wilt zijn, zou je meer fotografie moeten tentoonstellen."

Ebru Aydin merkt op dat het kijken naar fotografie daarom toegankelijker is. Omdat iedereen foto's maakt, is van bijna iedere gebeurtenis wel een foto genomen: "Iedereen maakt foto's. Iedereen is bezig met fotografie. We zitten allemaal op Instagram. We delen allerlei beelden. En in die zin is de waarde van fotografie wel veranderd omdat iedereen fotograaf is. Daarom juist, daarin excelleren omdat je net iets anders doet, wordt meer gewaardeerd."

De toegankelijkheid van het fotograferen houdt ook de professionele fotograaf bezig. Aan de ene kant is de aandacht voor fotografie groter en daardoor ook de waardering.

Hélène Wiesenhaan: "Ik denk dat mensen wel meer beseffen hoe belangrijk fotografie is. Er wordt meer gefotografeerd doordat we ook de iPhones hebben en iedereen fotografeert. Misschien was het vroeger wel meer bijzonder dat je fotografeerde, omdat nu iedereen dat doet. We hebben nu heel veel snapshot-fotografen. Ik denk toch dat fotografie vroeger meer gewaardeerd werd dan tegenwoordig. Dat het nu algemeen goed is geworden."

De toegankelijkheid van fotografie wordt ook gezien binnen de wetenschap. **Dirk Jan Visser:** "Ik zie bijvoorbeeld dat er een enorme noodzaak is om wetenschappelijk onderzoek op een publieksvriendelijke manier toegankelijk te maken. Fotografie of beeldende kunst, is daar één van de middelen voor. Ik denk dat het interessant is dat fotografen (met een onderwijsaanstelling) ook gaan bedenken wat voor andere waarden zij vertegenwoordigen. Fotografen met een aanstelling op een kunstacademie bijvoorbeeld vertegenwoordigen door hun positie een bepaalde waarde om onderdeel te worden van een wetenschappelijk onderzoekconsortium. Enerzijds omdat de betrokkenheid van de onderwijsinstelling de kans op honorering van de aanvraag vergroot. Anderzijds omdat fotografie als een methode om te onderzoeken interessant gevonden wordt. Tot slot kan de fotografie uiteindelijk ook gebruikt worden om publiekscampagnes te maken die het onderzoek weer toegankelijk maakt."

Wanneer we iets zien op een manier die onze aandacht trekt, door schoonheid, gruwelijkheid, nieuwswaardigheid, verlangen en zelfs hebberigheid, is fotografie met afstand de beste en snelste manier om ons te overtuigen. In korte tijd zien we een foto en vormen we ons een beeld, wat leidt tot een aankoop, het lezen van een artikel, het ondertekenen van een petitie.

Mark Engelen: “Ik richt mij op de entertainmentindustrie. Dat is theater, topsport en TV. In tegenstelling tot veel andere fotografen bepaalt bij mij ook de commerciële briefing de waarde. Hierdoor denk ik eigenlijk minder na over de maatschappelijke waarde van mijn beeld, maar aan de andere kant 'brood en spelen' zijn ook belangrijk. Mijn beelden zijn waardevol als marketingtool, mijn fotografie voor theatergezelschappen staat vaak op de covers van de seizoensbrochures. Of je nu een ticket voor een theatershow wilt kopen of dat je naar een bepaald streamingplatform getrokken wordt omdat je nou eenmaal geïnteresseerd bent in realityseries ... het heeft in die zin waarde en een belang.

Mensen moeten ook getriggerd worden en dat is, denk ik, de waarde van mijn werk. Ze moeten getriggerd worden om kaarten te kopen of abonnementen af te sluiten. Ik ben nu voor de UEFA met een grote campagne bezig richting WK 2024, waarin de UEFA wil dat 100.000 mensen een hartmassagecursus online gaan doen. Omdat als in zo'n stadion 80.000 man zit te gillen, de kans groot is dat bij iemand zijn bloeddruk iets te hoog oploopt en het misgaat. Daar zit dan weer vanuit commercieel oogpunt toch een maatschappelijk belang. Maar of mijn fotografie daardoor dan waardevoller wordt? Ik vind dat lastig.”

Als we een foto nemen dan vereeuwigen we een moment. Het nemen van een foto is een moment en de personen, plaatsen, voorwerpen die zich in die foto bevinden maken we op dat moment zichtbaar voor een langere tijd. Fotografie kan daarmee aandacht vragen, een patroon laten zien, een tijdgeest vastleggen. Maar ook heel direct zichtbaar maken van wat ver weg is - wat simpelweg om welke reden dan ook, niet gezien wordt.

Hélène Wiesenhaan: “Ik heb portretten gemaakt van Oekraïense moeders met hun kinderen toen zij net in Nederland waren. Als ik hoor hoeveel die ene foto heeft betekend, dat is echt ongelooflijk. Daar komt een enorme emotie bij, een enorme emotionele waarde. Het was een soort houvast voor de vaders die in Oekraïne zitten, die mannen waren zo ongelooflijk ontroerd met het beeld wat ze kregen, want ze weten niet hoe het hier gaat. Ze hebben daar eigenlijk niet veel beeld bij. De uitstraling die deze dames en kinderen die dag hadden is heel veelzeggend geweest en dat moet je vastleggen, de hele familie die achtergebleven was, daar was dat van grote betekenis voor. Het is niet een klein dingetje, het gaat veel verder.”

Corine Molenaar: “Ik vind fotografie heel goed verhalend werken. Als ik verbinding wil maken in een reeks vergaderzalen met een beetje een mengelmoesje aan interieur, dan wil ik niet in iedere zaal iets anders hangen. Dan is het mooi om een verhaal te vertellen, fotografen vertellen hun verhaal vaak in een serie die het verhaal versterkt, dus dan kies ik vaak daarvoor. Ik vind fotografie ook een heel mooi middel om een andere werkelijkheid te laten zien. Een werkelijkheid die je normaal niet ziet. Iedereen kan een foto maken, maar bij een goede foto of serie zie je dat het niet gewoon de werkelijkheid is, want ik had dit nog niet zo gezien. Of ik had dit nog niet opgemerkt of dit gegeven wat hier in een serie terugkomt, had ik nog niet door. Ik kan dan die werkelijkheid ook door allerlei verschillende brillen en vanuit allerlei verschillende perspectieven laten zien. En dat vind ik heel erg mooi

om door middel van fotografie te laten zien. En ik denk in die zin dat fotografie wel een vrij laagdrempelig manier van kunst is voor veel mensen. Ook al heb je niet het hele verhaal erbij, dan kun je er wel gelijk een voorstelling bij hebben”.

Fotograaf **Ebru Aydin** legt uit dat zij zichtbaarheid geeft aan een groep vrouwen op een manier die bij hen past, waarvan ze zelf vinden dat het hen goed vertegenwoordigt: “Fotografie geeft zichtbaarheid. We zijn als groep best wel onzichtbaar [...] ik heb geprobeerd de vrouwen heel krachtig in beeld te brengen, zelfverzekerd. Maar ook met allerlei objecten die bij hen horen, de gelaagdheid van hun identiteit kun je veel beter visueel laten zien dan in een gesprek; een foto met een motorhelm helpt het heel visueel maken.”

Met fotografie laat Amnesty zien dat het om échte mensen gaat. Schrijf je brieven voor Amnesty dan doe je dat voor echte mensen - de meegestuurde portretjes zijn daar het bewijs van en vertellen je voor wie je schrijft, de actie wordt daardoor tastbaar: **Karen Veldkamp:** “Af en toe heb je de keuze niet voor mooi beeld. Soms is het gewoon praktisch want vaak is er ook niets beters als je het over een persoon hebt voor wie we actie voeren. Iemand zit in de dodencel, daar gaan we voor schrijven. Dan is dat het plaatje dat we hebben ontvangen. Dan moet je het daar mee doen want zonder een foto voel je niet zoveel. Je moet een foto erbij hebben, als we geen beeld hebben heeft het geen zin.”

Fotografie is ook voelen. Als mensen kijken we naar de gezichten van de ander, ons empathisch vermogen is in staat een stukje van die emotie te voelen. Hoe meer we herkennen in het beeld, hoe groter die emotie kan zijn. De sfeer, een gezicht, licht, alles doet mee aan emotie in een foto, ook de confrontatie met een werkelijkheid die je anders niet ziet.

Zoals **Edwin Kelhout** van de gemeente Utrecht zegt: "Fotografie kun je voelen, tekst is koud."

Voor Amnesty is de emotie in het beeld onmisbaar op cruciale momenten. De foto van strijd bare activisten kan zelfs belangrijker zijn dan de actie zelf, zo lang die emotie in de media overkomt. **Karen Veldkamp**: "Met foto's van vrijlatingen is emotie echt heel belangrijk. Als we een actie hebben bij een ambassade dan hebben we een krachtig, een strijdbaar beeld nodig. Dat we aan het strijden zijn en dat ook aan de achterban laten zien en in de media in brengen. Dat is voor ons belangrijk, we hopen dat een krant het oppakt, en dan moet je foto een strijd bare uitstraling hebben, dus emotie is heel belangrijk."

Hanneke Mantel: "Dat is fotografie op het allermooist, als de fotografie mensen echt raakt en ze de connectie met de mensen op de foto gaan voelen."

Fotografie legt vast en is daarin heel instrumenteel en functioneel voor iedereen die tijdelijkheid wil archiveren. Hele concrete, tijdelijke zaken als voorstellingen en exposities maar ook de ‘tijdsgeschiedenis’ bijvoorbeeld. Fotografie bewaart als het ware de geschiedenis.

Dries Verhoeven, theatermaker en beeldend kunstenaar: “Omdat de dingen die ik maak heel tijdelijk zijn, is het voor mij van belang om het ook in een beeld te vangen. Dat er beelden zijn die de kern vangen van wat een bezoeker ervaart, is van grote waarde. Dat lukt de fotograaf eigenlijk vanaf het begin en dat lukt natuurlijk na 10 jaar nog beter, omdat we langer samenwerken, weet hij ook waar ik naar zoek. Op een gegeven moment bouw je ook een oeuvre op en is het interessant dat het werk zich tot elkaar verhoudt en dat je dat ook kan vangen in op je website of in een publicatie bijvoorbeeld.”

Ebru Aydin, fotograaf: “De tijdgeest van deze periode vastleggen, de verhalen die er nu zijn en dat we twee of drie generaties hierna nog terug kunnen kijken en kunnen zeggen: dit leefde er toen. Het is een soort geschiedschrijven, [...] de tijdgeest en de verhalen van nu vastleggen. Dat ligt dicht bij die maatschappelijke waarde, maar ook erfgoed: dit hoort ook bij het verhaal van Nederland.

Er zijn foto's geweest die in de beginperiode van bijvoorbeeld gastarbeiders in Nederland het gewone leven hebben vastgelegd en die beelden vind ik mooi, die hebben historische waarde. Maar ik vind het met name nu de tijd dat mensen uit de community zelf deze verhalen vertellen. Niet enkel de blik van buiten naar binnen, maar dat de verhalen binnen de communities worden gemaakt. Het kan naast elkaar, het is meerstemmig. Dat is een toegevoegde waarde.”

De fotograaf BEPAALT DE WAARDE

Mark Engelen betoogt dat de komst van de digitale camera de redding is geweest van de fotografie; de fotografie werd toegankelijker en verlost van de technische, mysterieuze donkere kamer.

Deze democratisering, zoals ook door **Hanneke Mantel** gezien, heeft de fotografie verrijkt. Hanneke: “Er werd meer mogelijk voor meer mensen. Dit heeft ook invloed gehad op de waarde van de fotografie, want foto’s maken dat kan iedereen, maar een goede foto maken is weer wat anders. Al is de vraag wat een goede foto is, niet eenduidig te beantwoorden. Het hangt echt af van de context en ook het doel waarmee de foto is gemaakt. We stellen vaak de vraag of fotografie kunst is, maar fotografie is een medium waar je allerlei richtingen mee op kan. Net zoals taal: met taal kun je een to do-lijstje maken en kun je een roman schrijven. Als het gaat over fotografie, dan hebben we het ineens over of fotografie kunst is of niet, maar dat is eigenlijk hetzelfde als vragen of taal literatuur is of niet.”

Dat de fotograaf de waarde bepaalt vertelt **Dirk Jan Visser** ook aan zijn studenten: “Ik probeer mijn studenten mee te geven dat zij een bepaalde waarde vertegenwoordigen. Het is een illusie dat je geld gaat verdienen met alleen fotografie. De vraag is, wat kun je toevoegen aan de waarde die je als fotograaf hebt, op basis van de afkomst, op basis van de ervaringen die je hebt? Ik heb bijvoorbeeld een student die 10 jaar voor een VN-organisatie in het Midden-Oosten heeft gewerkt, een student die een hardcore corporate achtergrond heeft of een student die opgegroeid is in enorme achterstand. De waarde die zij kunnen toevoegen op basis van een ‘lived experience’ is enorm. Ik probeer dat gesprek te laten gaan over wat neem je mee als maker?”

De studenten die op de KABK afstuderen, maar ook op de andere academies en MBO's, die kunnen echt wel fotograferen. Het zijn ongelooflijk goede fotografen. Het gesprek moet gaan over wat kan iemand nog extra kan meebrengen als waarde? Als je het voor elkaar krijgt, om erkenning voor die extra waarde te

krijgen, dan kan je daarmee opdrachten genereren. En die ‘lived experience’ of expertise kan van alles zijn, maar je moet het wel benoemen.”

Morad Bouchakour benoemt de energie van de fotograaf als toegevoegde waarde: “Ik denk dan aan de sociale vaardigheden die je hebt, de energie die je uitstraalt, de ideeën die je ontwikkelt en de stijl die je meebrengt. Het is deze “flow”, waar klanten en geportretteerden mee willen werken. Deze mix, deze autonomie, is uniek en door niets en niemand te vervangen.”

Mark Engelen vult dat aan vanuit zijn eigen praktijk waarin hij veel werkt in grotere teams: “Mijn opdrachtgevers hebben een budget waar veel fotografen voor kunnen en willen werken, dus ze zijn ook in de gelegenheid om heel veel verschillende mensen te benaderen. Ja, en op een gegeven moment is dat niveau niet belangrijk meer. Op een gegeven moment is het belangrijk wie je bent, hoe je bent op de set, hoe je bent in communicatie naar je klant, hoe je iedereen bij het proces betreft.

Ik ben niet een beeldmaker die 100% alleen het beeld maakt. Mijn toegevoegde waarde is ook dat ik iedereen bij het proces betrek die daar naar mijn idee wat over te zeggen heeft en dat wij samen dat beeld maken. Het is geen individuele activiteit, het is een groepsactiviteit.”

De meningen en de verhalen over de toegevoegde waarde van AI (Artificial Intelligence) en de bedreiging van AI ontbreken niet in deze serie gesprekken. En zoveel fotografen, zoveel meningen.

Dirk Jan Visser: “Ik zie dat het gebruik van AI een enorm polariserende factor is binnen de fotografie. Met name documentaire fotografen en fotojournalisten ageren hard tegen deze ontwikkelingen. Enerzijds terecht denk ik, in een wereld met alternatieve feiten en ‘fake news’ hebben we (journalistieke) beelden nodig die een bepaalde waarheid helpen te duiden om de feiten van bepaalde gebeurtenissen op orde te houden. Anderzijds denk ik ook dat dit ageren tegen AI voorkomt uit protectionisme omdat de kern van de toegevoegde waarde van deze fotografen onderuit wordt gehaald, namelijk een verdienmodel door een claim op de waarheid.

Ik vind het jammer dat in deze conservatieve houding een andere waarde van fotografie, namelijk de verbeeldingskracht van het medium, niet erkend wordt. AI kan een positieve kracht zijn om ons te helpen voor te stellen (te verbeelden) in wat voor een wereld we ook zouden kunnen leven. Met ons project "New Horizon Initiative" bijvoorbeeld analyseren en visualiseren we met hulp van AI de verschillende belangen van het niet-menselijke leven in een landschap. Door gebruik te maken van AI verbeelden we een ideaal landschap waarin de belangen van al het leven vertegenwoordigd zijn. We laten zien hoe fotografie en AI bijdragen aan de verbeelding en positie van het niet-menselijke leven in ons menselijke systeem. AI helpt ons te pleiten voor de Rechten van de Natuur en om de belangen van het niet-menselijke leven op te nemen in organisatorische besluitvorming.”

Mark Engelen omarmt de mogelijkheden van AI: “AI genereert beelden die ik anders niet kan maken. Ja, dat is de allergrootste toevoeging voor mij. Wat die ultieme toevoegingen gaan zijn, dat heb ik ook nog niet helemaal helder. Het is nu nog een ongeleid projectiel. Maar binnen een jaar of iets minder is het vast verder ontwikkeld, je kunt nu bijvoorbeeld niet een standpunt bepalen. Dat is mega moeilijk te

realiseren en het is vaak gokken, maar het is nu al fijn om een bepaalde sfeer te schetsen. Ik zie ook dat artdirectors AI gebruiken om een briefing in elkaar te zetten, om beeldmakers te helpen.”

Morad Bouchakour ziet AI als de mogelijkheid om juist als fotograaf, kunstenaar te excelleren: technische vaardigheid wordt steeds minder belangrijk denk hij. “De stijl van een fotograaf, waar jaren aan gesleuteld is, kan nu al met een simpele prompt gekopieerd worden. Wat de fotograaf inhoudelijk meeneemt wordt daardoor des te belangrijker. Wat is het verhaal dat je als fotograaf wilt vertellen en wat maakt jou de aangewezen persoon om dit te doen? Alles wat grijs gebied is, wordt gewoon opgeslokt door AI.” Daarnaast ziet ook hij de kansen voor met name de art-directors. Niet voor de vervolmaking van een briefing zoals Mark aangeeft, maar om hun eigen idee uit te werken: creatieven die tot voor kort een fotograaf of een regisseur nodig hadden om hun ideeën uit te werken in print of film. “Er ligt voor hen nu de kans zich onafhankelijker te uiten als creatieven.”

Mark Engelen: “Mensen met een sterke visie kunnen AI gebruiken om hun visie te versterken en te ontwikkelen. En ik denk dat dat heel belangrijk is. Ik ben analoog begonnen, heb de komst van Photoshop en digitale fotografie meegemaakt. Vervolgens hebben we 3D erbij zien komen en nu krijgen we als kers op de taart ook nog AI erbij. We begrijpen de basis technisch, we hebben de mogelijkheden om alles te manipuleren. Wij zijn hier wel de gelukkigen, want heb je nu als beginnend fotograaf nog wel de kans om die visie te ontwikkelen, hoe kun je dat borgen?”

Mark Engelen gaat hier nog verder in: “De allergrootste waarde van AI vind ik toch wel dat AI het kaf van het koren gaat scheiden, mensen die relatief visieloos generatieve fotografie maken, moeten zich zorgen gaan maken. Mensen zijn nu echt onzeker over wat dit voor hen gaat betekenen. Maar ik denk dat het over 3 of 4 jaar als het stof is neergedaald een ontzettend krachtige tool is die ook misschien ook een scherprechter is geweest.”

AI BEPAALT DE WAARDE

Joost de Wert noemt de mogelijkheden van AI nog vanuit een heel ander oogpunt:

“De bescherming van persoonsgegevens, zoals deze is vastgelegd in de AVG, vinden we uiterst belangrijk. Als je de uiterste consequenties daarvan doordenkt, kun je je afvragen of het realistisch fotografisch beeld dat je zou willen hebben, ook wel gepubliceerd kan worden. Dat is ook voor ons een thema, want voor iedere foto met persoonskenmerken moet telkens opnieuw toestemming worden gevraagd aan alle afgebeelde personen. En dat voldoet niet want als ik nu in onze beeldbank een foto zie die perfect past bij waar we over willen hebben, dan moet ik diezelfde toestemming weer opnieuw gaan vragen.

Vanuit deze positie is het helemaal niet ondenkbaar dat wordt gezegd: foto's met afbeeldingen met afgebeelde mensen of andere persoonskenmerken mogen niet meer. Want dan zouden we onze eigen wetgeving ondermijnen, dus het enige wat nog kan is dan AI gegenereerde beelden. Maar dat staat wel tegenover het principe van de waarachtigheid.”

Na deze serie interviews zien we dat er wel meer moet worden gedaan om de beroepsgroep te helpen om bewuster te zijn van de waarde die ze toevoegen en vertegenwoordigen. We zien een programma ontstaan waar vanuit de fotograaf het (zelf)vertrouwen in de fotografie groeit en de maatschappelijke en culturele waarde optimaal wordt benut.

We doen hier een aantal aanbevelingen die we willen bundelen in een programma met duidelijke doelstellingen, meerdere betrokken partijen en een aantal losse projectlijnen.

Projectlijnen

Het programma bestaat zoals wij voorstellen bestaat uit:

- 1 | Debat en ontmoeting
- 2 | Educatie
- 3 | Communicatie

1 | DEBAT EN ONTMOETING

We hebben ons vaak verbaasd over de reactie die we kregen op de vraag om het over de waarde van fotografie te hebben, zonder het over geld te hebben. Er wordt weinig over de waarde gesproken, dat wat het toevoegt. Het wordt ook moeilijk gevonden om de toegevoegde waarde per beeld of per opdracht te benoemen. Dat heeft meerdere oorzaken (genoemd wordt de Nederlandse cultuur, het onderwijs waar kunst en filosofie geen rol spelen) maar er wordt ook gewezen op de rol van de vroegere doka's waar fotografen elkaar ontmoetten en het werk, voordat het naar de opdrachtgever zou gaan, werd besproken.

Morad Bouchakour woonde van 1996 tot 2008 in NY en heeft daar goede herinneringen aan: "Eén van de fijne dingen van werken in New York was dat er tussen fotografen veel waardering en respect voor elkaars werk was. Het was daar gebruikelijk om een doka te huren waar je dan met 20 fotografen je foto's stond af te drukken. Je besprak daar dan elkaars fotografie,

wat beter kon of anders. Ik heb daar met hele beroemde fotografen gesproken die dan ook aan mij vroegen, wat vind jij ervan? Zij waardeerden het als je dan vertelde wat je ervan vond, ook al was ik toen nog maar een beginner en totaal onbekend. Zo'n community versterkt enorm en kon naast de genadeloze concurrentie bestaan die er ook was als we klussen probeerden binnen te halen.

Dat miste ik heel erg in Nederland toen ik weer vanuit Amsterdam ging werken. Iedereen zat op zijn eilandje. Soms zijn mensen ook een beetje schrikkerig als je ze vraagt waar ze mee bezig zijn. Ik probeer het met de mensen om mij heen anders te doen, maar het is lastig om dit te doorbreken. Ik heb wel veel contact met kunstenaars uit andere disciplines om het over ons werk te hebben. Als je met collega's kan sparren over je fotografie of een project waar je aan werkt, dan neemt het zelfvertrouwen toe. Je bent als je iets nieuws maakt vaak nog onzeker. Ben ik wel op de goede weg? Is het wel de goede kleur? Waar moet ik zijn voor financiering etc. Als je dan met collega's kunt overleggen dan geeft dat echt veel meer zelfvertrouwen."

Buiten dit soort werkgerelateerde ontmoetingen pleiten we voor meer debat en ontmoeting tussen de opdrachtgevers en de opdrachtnemers. Vanuit de gezamenlijkheid is er meer te doen, meer te bereiken. In veel gesprekken werden de aanbestedingen genoemd als een belemmering om tot echt goede fotografie te komen. Of dat nu gaat over de samenstelling van een poule van fotografen maar ook om de criteria zo te kunnen maken dat je "de Utrechtse Heartbeat van de stad kunt laten horen door fotografen te selecteren die Utrecht kennen", aldus **Edwin Kelhout**. Maar ook vanuit een grote nieuwsgierigheid en waardering voor fotografie is het goed om daarover met elkaar in debat te gaan. We zouden dan ook voorstellen om ontmoetingen te organiseren in het hele land met fotografen, opdrachtgevers maar ook bijvoorbeeld filosofen en wetenschappers om juist deze gezamenlijkheid verder te onderzoeken en de toegevoegde waarde meer te voeden. Dan komt de

AANBEVELINGEN

fotografie iets meer uit de bubbel. Deze bubbel werd ook vaak genoemd, zowel als het gaat om de toegankelijkheid (randstedelijk, opleiding, achtergrond) alsook over de neiging om elkaar de maat te nemen of te refereren aan de grote successen uit het verleden.

The dark side

Tijdens deze gesprekken is het ook mogelijk om een paar sterke mythes door te prikken waar met name jongere fotografen mee moeten dealen. In het werkveld zijn er veel fotografen die na hun opleiding een burn-out hebben nog voor ze een carrière kunnen starten.

Hanneke Mantel: “Wat mij betreft is het ook een groot probleem dat er rondom kunstenaars veel mythevorming is vanuit de maatschappij. De samenleving ziet kunstenaars, waaronder fotografen, vaak als creatievelingen, mensen die overmand worden door inspiratie en dan 's nachts op een zolderkamer briljante dingen maken. Dat bestaat ook, maar uiteindelijk is een kunstenaar gewoon een professional met een baan. Als we kunstenaars alleen maar blijven zien als die mensen op een zolderkamertje, dan hebben we ook een soort van excuus om kunstenaars geen normaal honorarium te bieden. Kunstenaar zijn is een beroep. Het klinkt misschien saai, maar kunstenaars maken uren, doen belastingaangifte en moeten de huur van hun bedrijfsruimte betalen.”

Dirk Jan Visser vult aan: “Wat mij heel erg stoort in de fotografie, en ook in beeldende kunst, is dat we altijd mensen op een platform zetten die succesvol zijn. Dus die mogen praten en iedereen spiegelt zich aan dat succes. Maar we zijn nu in de tijd dat succes zo moeilijk is om te realiseren.

Ik denk dat we ook het gesprek moeten gaan hebben dat we een artistieke praktijk hebben met side jobs en dat je dan niet de loser bent. Omdat je niet je praktijk rond krijgt, omdat het gewoon niet meer kan. We moeten de ruimte geven dat het helemaal oké is dat je ook vier shiften in een kroeg staat. En er moet meer gesproken worden over de dark side van een artistieke praktijk en die dark side is echt hardcore voor heel

veel mensen. *I am privileged*, de meesten zijn dat niet. Als je het culturele domein moet betreden en om dan op een platform te komen waar je omarmd wordt en op een schild wordt gehesen. *Damn*, dat is een lange weg. We moeten meer gaan erkennen dat de wegen ernaartoe heel lang zijn. Ik heb soms het idee dat mensen die niet in het fotografeveld zitten kijken naar: je bent fotograaf, dat betekent dus dat jij 40 uur per week fotograaf bent en dat je een fatsoenlijk salaris hebt en dat je gewoon meedoet in de samenleving en op vakantie gaat naar Frankrijk.

Dat is een beeld buiten het fotografiedomein bij mensen die alleen maar in aanraking komen met fotografen die succesvol zijn. Dat er een schaduwkant aan zit aan de Creative Industries, of de kunsten, of de fotografie van mensen die jarenlang gewoon eigenlijk niet rond hebben kunnen komen. Die keihard geknukt hebben om op die plek te komen waar ze nu zijn. Dat is niet een publiek goed, dat is geen onderdeel van het publieke domein, dat gesprek. Ik vind dat hoe moeilijk het is om een artistieke praktijk te hebben, dat mag wel breder weggezet worden, zeker bij beleidsmakers.”

2 | Educatie

We kunnen meer van elkaar leren. De overheid investeert veel in begrijpelijke taal maar een stuk minder in begrijpelijk beeld. Het wordt ook moeilijk gevonden om het over beeld en de beoordeling van beeld te hebben.

Joost de Wert: “Feitelijk benoemen van facetten van de vorm van visuele vormgeving. Niet alleen fotografie, maar óók fotografie - en ook filmisch en grafisch. Hoe praten we over beeld voordat het er is? Dat is een grote moeilijkheid en daar richt ik me op in mijn workshop Visuele Communicatie. Deelnemers aan mijn workshop vinden het altijd boeiend dat in de ontstaansgeschiedenis van de mens visuele communicatie aan verbale communicatie vooraf is gegaan; en woorden dus een latere toevoeging zijn geweest. Je

AANBEVELINGEN

hebt niet veel woorden nodig om echt iets te begrijpen. Dat vind ik nog steeds, zie ook de toenemende beeldcultuur, natuúrlijk duiken we naar beeld, omdat het ten diepste raakt en uit ons kan komen. Dat is de waarde van fotografische vormgeving.”

We hoorden ook dat beslissingen over beeld vaak laag in de organisatie worden genomen, op een laat moment. Educatie over de waarde van fotografie zou hier een oplossing voor kunnen zijn. In gezamenlijkheid met grotere netwerken als de Vereniging van Nederlandse Gemeenten of onderdelen van Logeion, het platform voor communicatieprofessionals. Workshops in het kijken naar en inzetten van fotografie kunnen veel bijdragen aan de waarde van fotografie. Zowel in een toegepast kader als een creatief of theoretisch kader zijn training, educatie en uitwisseling nodig om deze lacune langzaam op te gaan vullen. Meer inzicht in de werking en betekenis van een foto kan leiden tot een groter draagvlak voor een prominente positie van fotografie, waar we de foto misschien wel als beginpunt van onze boodschap gaan zien. Het beeld van een vrijgelaten politieke gevangene met emotionele ontlading zorgt ervoor dat het verhaal beklijft. **Karen Veldkamp**, beeldredacteur Amnesty: “Het is waardevol als je mooi beeld hebt van een vrijlating van iemand die jarenlang heeft vastgezeten. Een poos geleden kwam er een mensenrechtenactivist uit Burundi aan op het vliegveld van Brussel, na jarenlang gevangen te hebben gezeten. Deze man was veroordeeld tot 32 jaar gevangenisstraf, door onder andere schrijfacties van Amnesty kwam hij na 4 jaar vrij en werd hij op het vliegveld herenigd met zijn familie. Hier zijn foto's van gemaakt, maar niet door een professionele fotograaf wat een gemiste kans is. Als we hier mooi beeld van zouden hebben, zouden we dit heel goed kunnen gebruiken om te laten zien wat het werk van Amnesty doet. Als we mooi beeld hebben van vrijlatingen zijn we daar heel blij mee, omdat je hiermee successen kan laten zien. “Bij Amnesty is onderzoek is heel belangrijk. Onze onderzoekers verzamelen informatie over schendingen

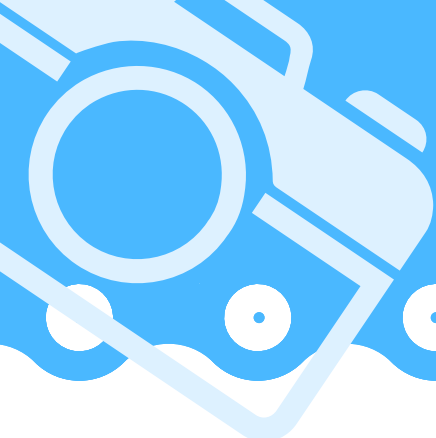
van mensenrechten met behulp van zo veel mogelijk bronnen en daar is veel geld voor nodig. Dat willen we aan onze achterban laten zien. Maar er wordt bijna niet gedacht aan goed beeld van onze onderzoekers die aan het werk zijn waardoor we steeds dezelfde foto's gebruiken, van steeds dezelfde onderzoekers.”

3 | Communicatie

De waarden die we in de gesprekken hebben gevonden moeten meer gevoeld en beleefd gaan worden. Want aan de waardering voor de fotografie ligt het niet, deze is hoog. Door deze waarden te benadrukken in een campagne, gericht op zowel de fotografen (voor het zelfvertrouwen) als de gebruikers van de fotografie wordt er meer gesproken en nagedacht over de waardering. Want zoals **Dirk Jan Visser** benadrukt zijn de kosten van de fotografie ook op het mentale vlak niet bekend. In deze campagne, gericht op verschillende doelgroepen en stakeholders is de gezamenlijkheid van groot belang. Want de fotografie kan niet zonder de opdrachten van de overheid, het bedrijfsleven, de kunsten en de media.

Het is zonde om ons, met de kennis en ervaring uit deze gesprekken alleen te richten op de fotografen, de ontwikkelde praktijkinstrumenten zijn ook een middel om die gezamenlijkheid op te zoeken en verder uit te bouwen naar waardevolle relaties.

TEN SLOTTE

Deze versie van het rapport hebben we voorgelegd aan alle geïnterviewden, zij hebben toestemming gegeven op het gebruik van hun naam en hun uitspraken. We hebben ook Karin Hollaar (adjunct-hoofdredacteur ANP) geïnterviewd, zij heeft na overleg met haar leidinggevende besloten toch niet te willen meewerken.

De fairPACCT Ketentafel Fotografie heeft kennisgenomen van de gesprekken. Gelet op het akkoord van de Ketentafel zullen wij verder gaan met de aanbevelingen, hopen op een gedegen programma dat het vertrouwen in de sector fotografie zal doen groeien.

Kijk voor meer informatie over de
ketentafel fotografie op **fairpacct.nl**

Vormgeving, Grafisch Geluk.